

Holland Festival I
De Doelen, 20.15 uur
Woensdag 16 juni 1971

71/29

Rotterdams Philharmonisch Orkest

Dirigent: Edo de Waart
Solist: Misha Dichter, piano

Jan Pieterszoon Sweelinck
1562 - 1621
Chromatische Fantasie
voor strijkkwartet bewerkt door
Bernhard van den Sigtenhorst Meyer
(1951)

Matthijs Vermeulen
1888 - 1967
Symfonie nr. 1 (1912/14)
„Symphonia Carminum”

PAUZE

Johannes Brahms
1833 - 1897
Concert nr. 1 in d, opus 15
voor piano en orkest (1854/57)

Maestoso
Adagio
Rondo: allegro non troppo

Edo de Waart werd in 1941 te Amsterdam geboren. Hij studeerde aanvankelijk piano maar behaalde in 1962 met onderscheiding zijn einddiploma solospel hobo als leerling van Haakon Stotijn.

Sinds 1961, terwijl hij deel uitmaakte van het toenmalige Kunstmaandorkest en daarna gedurende twee jaar plaatsvervangend eerste hoboïst van het Concertgebouworkest was, nam De Waart ook directielessen bij Jaap Spaanderman. Na in de zomer van 1964 aan de dirigentencursus van de N.R.U. te hebben deelgenomen, liet hij zich inschrijven voor het Internationaal Concours Dimitri Mitropoulos voor jonge dirigenten, dat in december van hetzelfde jaar te New York werd gehouden. Een eerste prijs en een stage voor het seizoen 1965/66 als assistent van Leonard Bernstein bij het New York Philharmonic Orchestra waren het resultaat. Na een jaar assistentschap bij het Concertgebouworkest werd hij in september 1967 benoemd tot vaste dirigent van het Rotterdams Philharmonisch Orkest.

Sinds 1 september 1970 heeft hij ook een vaste verbintenis met de Nederlandse Operastichting. Als gastdirigent leidde De Waart behalve de meeste Nederlandse orkesten, het New York Philharmonic Orchestra, de 5 Londense orkesten (Royal Philharmonic, London Symphony, London Philharmonic, New Philharmonia en BBC), de Liverpool Philharmonic, het Scottish National Orchestra en het Städtisches Orchester Innsbruck.

Edo de Waart maakte voor Philips, waarmee hij een exclusief contract heeft, grammofoonplaten, onder meer met het onder zijn leiding staande Nederlands Blazers Ensemble (Edison 1969) en met het New Philharmonia Orchestra.

Jan Pieterszoon Sweelinck: Chromatische Fantasie

In het standaardwerk „Jan P. Sweelinck en zijn instrumentale muziek“ *) schetst de grote Sweelinckkenner Van den Sigtenhorst Meyer een zeer instructief - ofschoon niet vrij van enig pathetisch chauvinisme - beeld van Sweelincks tijd: een periode van strijd, revolutie en vernieuwing op vele fronten. Tachtig jaren lang waren de Zeven Provinciën gewikkeld in de strijd tegen de Spaanse overheersing; de bestandsjaren werden benut voor nationale (godsdienst) twisten. Maar intussen bloeide in en buiten ons land een rijk geestelijk leven: Breughel, Rubens en Hals, Bredero en Rederijckers waren Sweelincks tijdgenoten, evenals Shakespeare en Cervantes. De middeleeuwen zijn voorbij, de Gouden Eeuw breekt aan. Op het terrein der muziek, dat generaties lang

*) Uitg. N.V. Servire, Den Haag 1934, 21946, p. 76vv

door de „Nederlandse Scholen“ is beheerst, vindt een geleidelijke verschuiving plaats ten gunste van Italië. In Jan Pieterszoon Sweelinck spelen de lage landen hun laatste troef uit.

Sweelinck werd in Deventer geboren maar verhuisde al spoedig naar Amsterdam waar hij op 15 (!)-jarige leeftijd werd benoemd tot organist van de Oude of St. Nicolaaskerk, een positie die hij 44 jaar lang, tot zijn dood, heeft bekleed. Als organist en componist genoot hij Europese vermaardheid. Het vokale gedeelte van zijn oeuvre (ca. 4/5 van het totaal) werd bij zijn leven gedrukt en over geheel Europa verspreid. Sweelincks instrumentale composities - bekend zijn ongeveer 75 stuks, alle voor een toetsinstrument - werden door zijn leerlingen met de hand gecopiëerd en eerst aan het eind van de 19e eeuw uitgegeven.

Voortbouwend op de traditie van de Engelse virginalisten heeft Sweelinck de variatiekunst tot grote hoogte ontwikkeld. Zijn 14 Fantasieën zijn alleen daarom al interessant omdat hij hier voor het eerst het principe van de monothematische fuga (= met één thema) toepast, dat later door Bach vervolmaakt zou worden.

Omtrent zijn bewerking van de Fantasia Cromatica zegt Van den Sigtenhorst Meyer o.m.:

„Bij de bewerking voor strijkkwartet is de oorspronkelijke notentekst onaangetast gebleven, wat gemakkelijk ging wegens de zuivere 4-stemmigheid van het werk. Niettemin is ter wille van de klank een stem hier en daar een octaaf hoger of lager gelegd. Dit geldt in het bijzonder voor de 1e viool en voor de violoncel. Verder zijn er enkele verdubbelingen aangebracht() en enkele gearpeggieerde accoorden(). Tenslotte is, eveneens ter wille van de klank en bovendien voor de speelmogelijkheid voor strijkkwartet, het geheel een kwart hoger getransponeerd, naar g dorisch.“

Het werk heeft globaal een driedelige vorm, bepaald door de notenwaarden waarin het chromatisch dalende thema voorkomt: eerst in halve noten waartegen diverse contrasubjecten worden geplaatst, vervolgens in hele notenwaarden (cantus firmus-techniek) en in het toccata-achtige slotdeel in kwarten en achtsten.

W. V.

Matthijs Vermeulen: Eerste symfonie

Matthijs Vermeulen (1888 - 1967) is zonder twiifel een van de meest originele geesten geweest in het Nederlandse muzikleven van de 20e eeuw. Als componist is hij in wezen - ondanks de korte tijd dat hij bij Daniel de Lange studeerde - autodidact. Waarschijnlijk heeft hij het meest geleerd van de gesprekken met Alphons Diepenbrock met wie hij lange tijd in vriendschappelijke relatie stond. Reeds in zijn vroege werken bespeurt men zijn drang naar een onafhankelijkheid van wat in zijn tijd gangbaar was. In de in 1923 gepubliceerde studie „Het muzikleven in Nederland sinds 1880” karakteriseerde Sem Dresden hem met de woorden: „Ongebreideld en met een afkeer van alle scholastiek tracht zijn talent zich een weg te banen. Vermeulen is niet tevreden met de muziek van weleer. . . . Hij wil anders.”

Dit „anders willen” heeft er toe geleid dat hij bijzonder lang op enige erkenning heeft moeten wachten. Eerst in de vijftiger jaren, de componist was toen al ongeveer 65 jaar oud, ontstond er een grotere

belangstelling voor zijn werk, vooral ten gevolge van het feit dat in 1953 zijn tweede symfonie bij het Reine Elisabeth Componisten Concours te Brussel bekroond werd en enige jaren later, vijf en dertig jaar nadat het werk geschreven was, door Eduard van Beinum en het Concertgebouworkest voor het eerst werd uitgevoerd. In de daarop volgende jaren kwam zijn gehele symfonische oeuvre, 7 symfonieën, tot klinken. De eerste symfonie, geschreven in de jaren 1912-1914, werd - afgezien van een zeer gebrekkige en mislukte uitvoering in Arnhem - voor het eerst volwaardig tot klinken gebracht in 1964, vijftig jaar na haar voltooiing. Het is opmerkelijk hoe al in dit eerste grote orkestwerk de karakteristieken van Vermeulens schrijfwijze aanwezig zijn. Het tegelijk verwerken van meerdere melodieën die ieder binnen het totale klankbeeld hun eigen gang gaan kan men als zijn compositorische uitgangspunt zien. Dit technische procedé heeft hij zelf eens als volgt omschreven: „Iedere begeleidende stem moet haar eigen melodie zingen en haar eigen centrale ritme volgen dat onafhankelijk van het centrale ritme van de hoofdstem geconcipteerd moet zijn. Tussen de hoofdstem en de nevenstemmen mag alleen op het vlak van de sonoriteit en de uitdrukking een samenhang bestaan. Alleen op deze manier kan men het zwaartepunt en de druk van de zwaartekracht die het bevat elimineren en de sensatie van vrijheid in tijd en ruimte bereiken.”

Vermeulen noemde zijn 1e Symfonie „Symphonia Carminum”, een symfonie van melodieën. Zij bevat dan ook in vele, in elkaar overgaande tempowisselingen, een niet aflatende stroom van melodieën in diverse orkestrale gedaanten. Zij is de uiting van een rijke muzikale fantasie die in een haast niet te stuiten drift haar eigen impulsieve gang gaat. Zij wil beantwoorden aan het ideaal dat de componist aan de muziek stelt: „Vurige gezangen van de ziel en de zinnen, verbonden in een eenheid door veelheid.”

Dr. J. Wouters

Holland Festival II

Woensdag 23 juni 1971, 20.15 uur

Dirigent:	Lorin Maazel
Solist:	Alexis Weissenberg, piano
Pijper	Derde symfonie
Ravel	Pianoconcert in G
Tsjaikowski	Vijfde symfonie

Misha Dichter werd in september 1945 geboren te Shanghai als zoon van Poolse ouders. In 1948 kwam hij met zijn ouders naar de Verenigde Staten. Zij vestigden zich in Los Angeles, waar hij naar school ging en op 6-jarige leeftijd met zijn pianostudie begon. Zijn orkestdebuut maakte hij toen hij 15 jaar oud was. In Los Angeles studeerde hij onder leiding van een vroegere leerling van Schnabel: Aube Tzerko, totdat hij naar de Juilliard School of Music in New York ging, waar hij studeerde bij de befaamde Rosina Lhevinne. Dichter kwam voor het eerst in de internationale belangstelling te staan door zijn overweldigend succes op het derde internationale Tsjajkowski Concours in Moskou, juni 1966. Sindsdien geeft hij over de gehele wereld recitals en concerteert hij met alle grote orkesten. Hij neemt grammofoonplaten op voor RCA.

Johannes Brahms: Eerste pianoconcert

Het zijn de muzikale gedachten van dit concert, die Brahms het schrijven van zijn eerste grote orkestwerk opdrongen. Als ontwerp is een sonate voor twee piano's te beschouwen, die in 1854 gecomponeerd en in hetzelfde jaar door Clara Schumann, ééns met de componist en ééns met Albert Dietrich, in Düsseldorf uitgevoerd werd; maar reeds kort daarop heeft Brahms met de bezetting geen vrede. Het gehalte der ideeën verlangt een rijkere ontplooiing dan twee instrumenten kunnen geven; een symfonie dunkt Brahms beter aan die eis te kunnen voldoen. Het eerste deel wordt geïnstrumenteerd, de overige delen echter schijnen Brahms in het symfonisch geheel niet meer te bevredigen; hij vervangt ze door twee andere. Toch heeft het tweede deel der sonate, een langzaam scherzo, de liefde van zijn schepper niet verbeurd; in het Deutsches Requiem vindt het zijn bestemming als Treurmars.

Maar ook de symfonische vorm beantwoord niet aan Brahms' verwachting; in de conceptie heeft het pianistisch element een te grote rol gespeeld, dan dat het geheel veronachtzaamd zou kunnen worden. Tot dit inzicht komt Brahms ruim twee jaar na het eerste ontwerp; wij vinden het gedocumenteerd in een brief aan Joachim van april 1856, waarin voor het eerst van een concert wordt melding gemaakt. De definitieve vorm, de passende uitdrukkingsmiddelen zijn gevonden, maar moeilijk is nog de weg, die tot de voltooiing leidt. Een uitvoerige correspondentie met zijn vertrouwde raadsman in kunstaangelegenheden, Joachim, wijdt ons in de verschillende fasen van dit wordingsproces in. Wij leren er uit, welk een buitengewone betekenis de vriendschap van Joachim voor de ontbolstering van Brahms' genie heeft gehad. Onomwonden en eerlijk is zijn kritiek, niet altijd mild, maar getuigend van een zuiver aanvoelend beoordelingsvermogen en, hoewel streng, nooit een opbouwende toon ontberend. De juistheid van Joachims opmerkingen beseffend en steeds weer door diens aanmoedigende woorden gesterkt, tijgt Brahms telkens opnieuw aan de arbeid, vijlt, verbetert hij en vooral het laatste deel heeft het hard te verduren. Toch blijft het de vraag, of Brahms zich ooit van ganser harte met het eindresultaat van zijn ingespannen werken heeft kunnen verenigen. Een zinsnede uit een brief, geschreven, nadat hij aan het concert de

laatste hand gelegd had, luidende: „Ich habe kein Urteil und auch keine Gewalt mehr über das Stück. . . . Es wird nie etwas Gescheites daraus“, doet dit namelijk veronderstellen.

In de geest van het slot dezer bekentenis laten zich ook publiek en kritiek, bij hun eerste kennismaking, over het werk uit. In Hannover, maar vooral in Leipzig, 27 januari 1859, lijdt het een pijnlijk fiasco; de bespreking in de „Signale“ is berucht gebleven om haar vernietigend oordeel. Al spoedig echter is de kentering gekomen en ondanks zijn instrumentale stroefheden en een zekere onevenwichtigheid van bouw - uitvloeisel van de eigenaardige geschiedenis van zijn ontstaan - heeft dit jeugdwerk van Brahms zich een plaats onder de meesterwerken der piano-literatuur verworven, want het bevat tal van geniaal geïnspireerde momenten, welke de sterk persoonlijke fysionomie van Brahms' meesterschap openbaren.

Holland Festival III

Woensdag 30 juni 1971, 20.15 uur

Dirigent: Jean Fournet
Solisten: Olga Szönyi, mezzo-sopraan
András Faragó, bas

Diepenbrock Overture „De Vogels“
Schubert Vierde symfonie
Bartók Hertog Blauwbaards Burcht

Holland Festival - Promenadeconcert

Zaterdag 3 juli 1971, 20.15 uur

Dirigent: Jean Fournet
Soliste: Miriam Fried, viool
(Eerste prijs Concours Reine Elisabeth 1971)

Boieldieu Overture „De kalief van Bagdad“
Mendelssohn Vioolconcert
Van Bree Allegro voor vier strijkkwartetten
Saint-Saëns Le carnaval des animaux
(piano: Marinus Flipse en Corrie Ambachtsheer)
Chabrier Fête polonaise uit „Le roi malgré lui“

Het Rotterdams Philharmonisch Orkest

Eerste viool

Gábor Radnai } - 1e concertm.
 Gerard Hettema } - plv. 1e
 Erzsébet Hajdu- } concertm.
 Horvay
 Momoo Kishibe } - 2e concertm.
 Vratislav Dufek }
 Kazukuni Murakami }
 Kazuo Okumura }
 Dini Kelder-Brassers }
 Fré Lantinga }
 Lies Göbel }
 Jörn Schroeder }
 Janice Walker }
 Hiroko Yamada }
 Rob Hagedoorn }
 Michaël Rizov }
 Kaoru Murakami-Kakudo }
 Andrew Zaplatynsky }
 Johannes Muyen }

Tweede viool

Roelof van Driesten } - aanvoerder
 Noriaki Kuroyanagi } - plv. aanv.
 Václav Novák }
 Leo de Vries }
 Hannie Voers }
 Aya Jongert }
 Krijn de Leng }
 Jo de Vos Burchart }
 Hans Oudshoorn }
 Anna Fritschová }
 Jiri Prenosil }
 Karel Prorok }
 György Cziffra }
 Todor Matov }
 Dobroslav Hlawiczka }
 Haruko Kishibe-Daigo }

Altviool

Thomas Lorand } - solo altist
 Gerrit Oldeman } - plv. solo altist
 Vladimir Krejza }
 Josef Schejbal }
 Ans van Eldik Thieme }
 Max Roosenstein }
 Jeanne van Enys }
 Lou Oostdam }
 Aad van der Weele }
 Anne Cox }
 Klaas Diepersloot }
 Milan Vladyka }
 Wilbert Scheifes }

Cello

Michel Roche } - solo cellist
 Harro Ruijsenaars } - plv. solo cellist
 Johan van Loo }
 Jan Hollinger }
 Jo Lessing }
 Wil Kleyweg }
 Dora Dimitriev-Mintcheva }
 Barbara Holthaus-Verhey }
 Frans Emmery }
 Marie-Louise Veil }
 Ludmilla Choultz }

Contrabas

Gerrit van Dijk } - solo bassist
 Henny van de Water } - plv. solo bassist
 Paul Bronkhorst }
 Hardmoed Grefe }
 Ton Doomernik }
 Raimund Walter }
 Osamu Yamamoto }
 Bert Drewes }

Fluit

Raymond Delnoye } - 1e fluitist
 Ruud Maas }
 Jo Hagen }

Fluit/piccolo

Wim Steinmann

Hobo

Heinz Friesen } - 1e hoboïst
 Basil Reeve }
 Henk Heunen }

Hobo/Engelse hoorn

Kees van den Berg

Klarinet

Herman Wester } - 1e klarinettist
 George Pieterse }
 Henk de Graaf }

Klarinet/basklarinet

Henk Leether

Fagot

Adam Schlebaum } - 1e fagottist
 Wim Stok }
 Peter Meijers }

Fagot/contrafagot

Ferdinand Duran

Hoorn

Pieter Gouderjaan } - 1e hoornist
 Eddy van Leeuwen }
 Jan Peeters }
 Klaas van Vliet }
 Ferry Koch }
 Willem Stedelaar }

Trompet

John Floore } - 1e trompetist
 Peter Masseurs }
 Thom van der Kruk }
 Frans Vreugdenhil }
 Robert Becht }

Trombone

Gerard Velthuysen } - 1e trombonist
 Bas Dekker }
 Frans van Luin }
 Peter Veenhuizen }

Tuba

Gerard Middendorp

Pauken

Loet Talboom

Slagwerk

Jan Schulenberg
 Freek Hendrikse
 Gerard Vermeulen
 Huub Righarts

Harp

Nicole Mastero
 Inez Kraker

Piano/celesta

Marinus Flipse